

PAMĚTNÍ MINCE A JEJICH PRÁVNÍ ÚPRAVA

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

IVAN NOVESKÝ

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVĚ

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Katedra obchodního, finančního a hospodářského práva

Studijní obor:

Předseda komise:

Datum odevzdání práce:

Datum obhajoby:

Bratislava 2005

Abstrakt

„Pamětní mince a jejich právní režim“, to je téma bakalářské práce s výraznou specializací v oblasti peněžnictví, která rozpracovává některé aspekty právních úprav v oblasti vztahu zákonných peněz k pamětním mincím, které dle československých zákonů a následně i českých zákonů jsou také zákonnými penězi.

Práce zjišťuje, jak je tomu doopravdy, zda podzákoné normy naplňují zákonem stanovenou funkci pamětních mincí. Rovněž práce zkoumá, zda a jak jsou dodržována další zákonná a podzákoná ustanovení ve vztahu k funkci pamětních mincí, a při jejich vydávání. Práce se okrajově snaží odhadnout další možný vývoj pamětních mincí po přijetí eura v České republice.

Práce vyjadřuje právní názor autora, který může být zásadně rozdílný od názoru odborníků ČNB.

Obsah

1	Pamětní mince a jejich historie	7
1.1	Pojem.....	7
1.2	Funkce pamětních mincí	8
1.3	Význam pamětních mincí.....	9
1.4	Historie pamětních mincí	9
1.4.1	První pamětní mince?	9
1.4.2	Pamětní mince na území Československa.....	10
1.4.2.1	Pamětní mince 1918 - 1992.....	11
1.4.2.2	Pamětní mince 1918 - 1938.....	11
1.4.2.3	Pamětní mince 1939 - 1945.....	11
1.4.2.4	Pamětní mince na území ČR 1954 - 1992.....	11
1.4.2.5	Pamětní mince na území ČR 1992 - dosud	12
2	Některé otázky právního režimu pamětních mincí.....	13
3	Mincovní právo	14
3.1	Stav historický.....	14
3.2	Mincovní právo státní - republika Československá 1918 - 1989.....	15
3.2.1	Pamětní mince Československé republiky 1918 – 1939.....	15
3.2.2	Pamětní mince republiky Československé 1945 – 1989.....	16
3.3	Mincovní právo centrální banky 1990 - dosud.....	16
3.3.1	Pamětní mince Státní banky československé 1990 - 1993.....	16
3.3.2	Pamětní mince České národní banky 1993 – dosud.....	18
4	Legislativní úprava vydávání pamětních mincí.....	20
4.1	Zákonné zmocňovací předpisy.....	20
4.1.1	Zákonné zmocňovací předpisy 1918 - 1939.....	20
4.1.2	Zákonné zmocňovací předpisy 1945 - 1953.....	20
4.1.3	Zákonné zmocňovací předpisy 1954 - 1989.....	21
4.1.4	Zákonné zmocňovací předpisy 1989 - dosud	21
4.2	Prováděcí předpisy	23
4.2.1	Prováděcí předpisy 1918 - 1938.....	23
4.2.2	Prováděcí předpisy 1945 - 1954.....	23
4.2.3	Prováděcí předpisy 1954 - 1989.....	23
4.2.4	Prováděcí předpisy 1990 - 1992.....	24
4.2.5	Prováděcí předpisy 1993 - dosud	24
4.3	Pamětní mince jako zákonné peníze, tj. oběžné mince	24
4.3.1	Období oběžných pamětních mincí 1918 - 1953.....	24
4.3.2	Období oběžných pamětních mincí 1953 - 1989.....	25
4.3.3	Období 1990 – 1992 Státní banka československá	26
4.3.4	Česká národní banka 1993 - dosud.....	30
4.4	Obchodní pamětní zlaté mince	32
5	Zákonná úprava počtu ražených pamětních mincí v jednotlivých emisích.....	35
5.1	Období 1918 - 1939.....	35
5.2	Období 1945 - 1953.....	36
5.3	Období 1954 - 1989.....	36
5.4	Období 1990-1992.....	38

5.5	Období 1992 - dosud	38
6	Pamětní mince v EU a předpoklad vývoje v ČR.....	40
6.1	Současná právní úprava v EU	40
6.2	Předpokládaný vývoj právního režimu pamětních mincí v ČR	41
7	Závěr.....	42
7.1	První otázka: Jedná se o mince pamětní, příležitostné nebo jubilejní ?	42
7.2	Druhá otázka: Z čeho pramení oprávnění vydávat pamětní mince?	42
7.3	Třetí otázka: Kdo stanovuje počty a témata jednotlivých emisí pamětních mincí?	42
7.4	Čtvrtá otázka: Kdo stanovuje vzhled pamětních mincí a jaký počet pamětních mincí je v jedné emisi ?	42
7.5	Pátá otázka: Kdo má právo pamětní mince prodávat a za jakou cenu?	43
7.6	Šestá otázka: Jsou pamětní mince zákonné peníze (platidlo), obchodní platidlo či nikoli ?.....	43
8	Výklad pojmů	44
9	Seznam použité literatury a dalších zdrojů.....	45

Předmluva

Pamětní mince – to je velice oblíbené a prestižní téma. Společnost lidí, kteří se touto krásnou specializací numismatické vědy zabývají, je společnost „fandů“, kteří pamětní mince milují a o pamětních mincích velice zasvěceně vyprávějí celé hodiny.

Je to společnost lidí, kteří se neustále vzdělávají, neustále se vzájemně stýkají a diskutují o všem novém, byť je to nové mnohdy staré několik desetiletí, či staletí, vyměňují, prodávají či kupují do svých sbírek nejen mince, ale i vše, co s nimi souvisí.

Je to společnost lidí, u kterých není rozhodující, zda se pamětními mincemi zabývají profesionálně či formou hobby. Numismatika jako věda je stará věda, i když dlouho vědou nazývána nebyla, je v podstatě tak stará jako peníze, které jsou vlastním předmětem numismatiky. Numismatika je široký vědní obor, který vychází z celé řady společenských a exaktních věd, který díky své složitosti nezbytně vyžaduje specializaci.

Nejsem numismatik, ani sběratel pamětních mincí, ale mám rád hezké věci. Proto když jsem kdysi od svého přítele, který pracoval ve Státní bance československé v Brně, dostal nabídku k odkupu několika pamětních mincí, které mne zaujaly svým graficko-technickým provedením, nezaváhal jsem ani na okamžik. Mám např. krásnou pamětní minci u příležitosti stého výročí narození Josefa Lady z roku 1987 a několik dalších krásných pamětních mincí z let 1980-1990.

V období hledání téma na bakalářskou práci jsem dlouho přemýšlel, zda využít některé frekventované téma z obchodního práva, se kterým se setkávám dnes a denně, či zda zkusit něco nového – zcela jiného. Viděl jsem téma Pamětní mince a jejich právní režim, ale vzhledem k tomu, že jsem věděl kolik a jak fundovaných odborníků se touto tematikou zabývalo a zabývá, zavrhl jsem nápad jako nepůvodní a příliš propracovaný. Pak jsem si z čisté zvědavosti provedl rešerši odborné literatury a nic, co by pojednávalo o právním režimu pamětních mincí jsem neobjevil. A ani opakované hledání nic neobjevilo. Definitivně rozhodla osobní návštěva v instituci nejvýše povoláné, tj. v České národní bance – v sekci peněžní a platebního styku.

Když jsem přednesl svůj zájem vypracovat bakalářskou práci v předepsaném rozsahu na téma „Pamětní mince a jejich právní režim“, odborníci v ČNB, se téměř zděsili: „Proboha, vždyť to je tak jednoduchá legislativa, tak na půldruhé stránky, z toho přece nemůžete udělat bakalářskou práci!“.

A bylo rozhodnuto, začalo mně to opravdu zajímat!

Na výsledek mého zájmu a snažení bude doufám s porozuměním zhlížet nejen odborná komise Univerzity Komenského v Bratislavě, ale i odborníci z oblasti numismatiky. Současně bych rád touto cestou poděkoval alespoň některým, kteří přispěli ke vzniku této práce, ať jsou to již výše citovaní experti ČNB, zaměstnanci Ministerstva kultury ČR, Komerční banky a pedagogům Univerzity Komenského - zejména panu Doc. JUDr. Ladislavovi Balkovi, PhD.

Hlavní využití této práce spatřuji v oblasti vzdělávací, ať již v oblasti bankovníctví, či v oblasti práva, a to vzhledem k tomu, že se jedná o velmi specializovanou část (právní režim) velmi specializované části (pamětní mince) specializované části numismatiky (mince). Přes usilovné hledání se nepodařilo najít žádný specializovaný materiál, který by tuto oblast řešil komplexně. Možná tato práce přispěje i k další precizaci právního postavení pamětních mincí.

Pokud by alespoň jeden z cílů výše uvedených byl naplněn, pak tato práce nebyla napsána zbytečně.

1 Pamětní mince a jejich historie

1.1 Pojem

Pamětní mince byly raženy již od starověku zpravidla u příležitosti památky výročí narození nebo úmrtí panovníka nebo členů jeho rodiny či jiné významné osobnosti nebo na památku různých významných událostí.

K pamětním mincím na území Československa lze počítat i lovecké tolary, jílovecké dukáty, výtěžkové mince, ale i korunovační ražby o hmotnosti oběhových mincí a svatováclavské dukáty.

V novodobé historii českých zemí, tj. od roku 1918 až do roku 1992, byly vydávány pamětní stříbrné mince různých nominálních hodnot (celkem 105 pamětních stříbrných mincí):

- v letech 1918-1938 1 pamětní jubilejní desetikoruna a 1 pamětní dvacetikoruna,
- v letech 1939-1945 nebyly v českých zemích vydávány pamětní mince, na Slovensku pamětní dvacetikoruny a padesátikoruny,
- v letech 1945-1953 8 stříbrných pamětních padesátikorun a stokorun,
- v letech 1953-1992 95 stříbrných pamětních desetikorun, dvacetikorun, pětadvacetikorun, padesátikorun, stokorun a pětisetkorun.

Po roce 1992 je většina pamětních mincí stříbrných v nominálních hodnotách dvousetkorun, ale jsou již i pravidelné ražby zlaté, např. zlaté dvousícikoruny, výjimečné jsou 2 ražby bimetalické, tj. stříbrná mince se zlatým inlejem. Velmi krásná dvoutisícikoruna z roku 2000 je navíc unikátní i hologramem.

Nejvyšší nominální hodnoty českých pamětních mincí byly 2 zlaté desetitisícikoruny, které byly vydány v roce 1995 jako pamětní mince (Koruna česká) a v roce 1998 jako jubilejní mince a v následujících letech jako pamětní mince (Karel IV.).

Zlaté dukáty, které jsou též označovány za pamětní mince, však nikdy nebyly v Československu zákonnými penězi, jsou mince obchodní, byť s vyznačenou nominální hodnotou jednodukát, dvoudukát, pětidukát a desetidukát.

Pamětní mince se nyní v ČR vydávají u příležitostí výročí významných osobností, událostí kulturních, politických, vědeckých a sportovních. Jedná se zpravidla o významná témata, např. milénium, vstup České republiky do Evropské unie, apod.

Pamětní mince se od roku 1997 vydávají zpravidla ve dvou provedeních:

- běžné provedení,
- zvláštní provedení určené pro sběratelské účely s leštěným polem mince a matovým reliéfem, nazývané též „špičková kvalita“ nebo „proof“.

1.2 Funkce pamětních mincí

V současné době jsou pamětní mince v České republice prakticky určeny pouze ke sběratelským účelům, a tedy i vzdělávacím, darovacím a dalším podobným účelům.

Pamětní mince jsou dle platné právní úpravy v České republice zákonnými penězi, tj. zákonné oběživo, ale jak dále rozvedeno, povinnost jejich přijímání na úhrady plateb je omezena.

Při rozboru funkce a významu pamětních mincí nelze opomenout jejich funkci z hlediska jejich výlučného vydavatele - tj. České národní banky, i když o této funkci se nikde nepíše ani nehovoří. Vydávání pamětních mincí k různým příležitostem, mimo jejich obecně prospěšnou funkci vzdělávací a propagační, slouží též velmi významně ke zlepšování obrazu nejen České národní banky, ale i České republiky.

Emise pamětních mincí rozhodně nepatří mezi ekonomicky rozhodující úkoly žádné světové centrální banky, a tedy ani České národní banky. Při rozsahu ražby potřebném k pokrytí požadavků trhu je proto velice pečlivě a citlivě nastavit hodnoty všech rozhodujících parametrů včetně cen a odměn výtvarníkům tak, aby emise nebyly prodělečné.

Současně je nezbytnou podmínkou vydávání pamětních mincí i velice pečlivé legislativní zabezpečení vydání pamětních mincí. Zabezpečení vydávání pamětních a jubilejních mincí se nyní provádí vyhláškami České národní banky.

1.3 Význam pamětních mincí

Pamětní mince vždy – tedy nikoliv pouze v České republice - vzhledem k významu témat, která zobrazují, mají význam nejen pro numismatiky, ale pro kulturu celého národa. Pamětní mince mají další velice důležitou funkci, a to jako prestižní bankovní produkt prokazující odborníkům v oblasti bankovníctví špičkovou kvalitu centrální banky.

Ze všech výše uvedených důvodů je proto prováděn velice pečlivý výběr nejen témat, ale i jejich výtvarného a grafického zpracování, technického zpracování až po ražbu a adjustaci jednotlivých pamětních mincí. Z důvodu vytvoření dostatečného časového prostoru pro všechny činnosti související s vydáváním pamětních mincí je zpracován Českou národní bankou na období pěti let emisní plán vydávání zlatých a stříbrných pamětních mincí. Tento plán emisí je ČNB pravidelně aktualizován a zveřejňován.

1.4 Historie pamětních mincí

1.4.1 První pamětní mince?

„Římské mince uschované v keramické nádobě se našly v severním Turecku. Neví se, kdo je tam pohřbil, ale bylo to před 1670 lety. Mohl to být římský voják, kupec nebo také náčelník některého barbarského kmene, který je přijal jako úplatek, aby neválčil proti Římu. Ví se, že byly vydány poprvé v roce 330 našeho letopočtu na příkaz císaře Konstantina. Ten je rozdával jako dárky či upomínky při zasvěcovací ceremonii, když se centrum říše přesouvalo z Říma do nové metropole pojmenované po něm Konstantinopolis. Odborníci se shodují, že žádná římská mince do té doby nebyla vyražena pro takovou příležitost a že lze hovořit o první římské pamětní minci v historii. Tato bronzová mince je také první římskou mincí, na níž není portrét císaře, ale busta bohyně Říma s přilbou. Obklopují ji písmena VRBS ROMA a na rubu je portrét vlčice a dvojčat Romula a Réma, která podle legendy odkojila.“(Discover)

1.4.2 Pamětní mince na území Československa

U příležitosti pražské korunovace českého a uherského krále, římského císaře Leopolda I. 14.9.1656 byly raženy korunovační tolary, které jsou zřejmě prvními pamětními mincemi na území dnešní České republiky. Tyto korunovační tolary byly navíc nejen plnohodnotné mince, ale současně sloužily i jako zákonné platidlo. O tom, jaké byly a jak byly užívány pamětní mince na našem území svědčí následující nález:

„Nález mince v Horním Domašově.

V červnu 1986, při opravě krytiny věže kostela sv. Jana Křtitele, byla v pozlacené makovici nalezena schránka s řadou písemných dokladů a jedinou stříbrnou pamětní mincí. Na rozdíl od obdobných kostelních nálezů se nejednalo o minci vzatou z oběhu, ale o vzácný půltolar Vratislavského biskupa Josefa Kristiána, knížete Hohenlohe – Waldenburg - Bartensteina.

Stříbrná pamětní mince o průměru 34 mm a hmotnosti 15,36 gr., nese na líci portrét biskupa, na rubu jeho znak. Pod portrétem je signatura K, svědčící o tom, že mince byla vyražena ve Vratislavi a je dílem řezáče kolků A. Koeniga. Mince má starobyrou patinu, svědčící o zrcadlovém lesku ražby, což v tomto případě není překvapením, neboť biskup Josef, kníže Hohenlohe, byl posledním vratislavským biskupem, který měl právo ražby mincí, nikoliv však pro vlastní oběh, ale jen pro svoji prezentaci. Proto byly raženy v roce 1769 pouze dukát a již zmíněný půltolar. Kníže Hohenlohe se zasloužil o zřízení farnosti v Horním Domašově, obyvatelé se však museli zavázat, že stavbu kostela si provedou sami. Sbirka mezi věřícími vynesla tolik financí, že když biskup daroval stavebniny, přikročilo se ke stavbě kostela, který byl za 26 týdnů hotov. Dne 13. 7. 1798 byly do věže uloženy dokumenty za dozoru prokurátora soudního dvora a kriminálního

rady Josefa Englische z Jánského vrchu, což vlastnoručně potvrdil podpisem, při posledním ohledání tohoto poselství nebylo hnuto ani desetníkem a nic nebylo poškozeno. Biskupova mince zde uložená, nebyla při žádném dalším otevření schránky obohacena o jiná dobová platidla.“ (Česal).

Rovněž další citovaný nález svědčí o tom, jak byly pamětní mince využívány:

„Poslední mince uložená samostatně je pamětní korunovační Ferdinanda V. z roku 1836. Je připevněna na starém korespondenčním lístku s nápisem "Na památku opravy kostelní věže" vložen do báně při zdvižení kříže stříbrný pamětní peníz posledně korunovaného krále českého Ferdinanda Dobrotivého r. 1836. V květnu 1892 Josef Jílek účetní záložny.“

Významné byly též pamětní mince, patřící do skupiny výtěžkových mincí. Jednou z nejstarších pamětních výtěžkových mincí na území Čech je tzv. „Příbramský zlatník“. Tato pamětní výtěžková mince byla ražena v roce 1875 ze stříbra vytěženého z dolu sv. Vojtěch na Březových horách u Příbrami. Mince byla ražena v mincovně Vídeň u příležitosti dosažení kolmé hloubky 1000 metrů v tomto dolu poprvé na světě.

1.4.2.1 Pamětní mince 1918 - 1992

Po dobu trvání Československé republiky bylo vydáno celkem 105 stříbrných pamětních mincí, které byly současně zákonnými penězi a většinou byly raženy k výročí významných událostí. Nejčastější se jednalo o stokoruny. Na lici byl vždy státní znak a název republiky.

1.4.2.2 Pamětní mince 1918 - 1938

Na území Československé republiky byly raženy 2 pamětní mince, a to pamětní jubilejní desetikoruna a pamětní dvacetikoruna.

1.4.2.3 Pamětní mince 1939 - 1945

Realizovány ražby pamětních slovenských dvacetikorun a padesátikorun.

1.4.2.4 Pamětní mince na území ČR 1954 - 1992

V letech 1954 až 1989 vydával pamětní mince tehdejší výhradní emitent mincí – tj. československý stát zastoupený dle zákona organizačně několikrát měněným ministerstvem financí a v období 1990-1992 nový výhradní emitent Státní banka československá.

Pamětní mince z let 1954 až 1992 znějící na koruny československé (včetně tří emisí vydaných v roce 1992 s ročníkem ražby 1993) byly do 30.6.2000 zákonnými penězi na území České republiky a do 30.9.2000 na území Slovenské republiky.

1.4.2.5 Pamětní mince na území ČR 1992 - dosud

Česká národní banka zavedla tradici stříbrných pamětních mincí v jednotné nominální hodnotě dvousetkoruny, včetně jednotné úpravy technických parametrů: hmotnosti, ryzosti kovu a průměru mincí. Již 15.12.1993 byla vydána první česká pamětní mince k 1. výročí schválení Ústavy České republiky.

Od počátku roku 2003 ČNB zdůrazňuje různá výročí, která mají vztah k desetiletí existence samostatného českého státu, České národní banky a české měny.

Do oběhu bylo vydáno více než 40 pamětních stříbrných dvousetkorun, 13 zlatých mincí a 2 mince bimetalické.

2 Některé otázky právního režimu pamětních mincí

Na pamětní mince a jejich právní režim lze nahlížet i v návaznosti na zodpovězení těchto otázek:

První otázka: Jedná se o mince pamětní, příležitostné nebo jubilejní ?

Druhá otázka: Z čeho pramení oprávnění vydávat pamětní mince?

Třetí otázka: Kdo stanovuje počty a témata jednotlivých emisí pamětních mincí?

Čtvrtá otázka: Kdo stanovuje vzhled pamětních mincí a jaký počet pamětních mincí je v jedné emisi?

Pátá otázka: Kdo má právo pamětní mince prodávat a za jakou cenu?

Šestá otázka: Jsou pamětní mince zákonné peníze (platidlo), obchodní platidlo či nikoli ?

Otázka právního režimu ochrany autorských práv není v oblasti pamětních mincí natolik speciální a odlišná od jiného užití autorského díla, aby bylo nutné ji řešit v této práci, a to i přesto, že právě pamětní mince jsou nedílnou součástí kulturního dědictví každého národa. Vlastní otázka umělecké jedinečnosti a specifičnosti pamětních mincí by ovšem mohla být předmětem mnoha prací – a to spíše doktorandských – ať již z hlediska tematiky, veřejného výběru tematiky, autorů samých, výtvarných návrhů a v neposlední řadě z hlediska vlastního technického provedení mince a ražby.

3 Mincovní právo

Mincovní právo, zvané též mincovní regál, patřilo od středověku mezi tzv. menší regály. Mezi tyto regály, které byly zpravidla fiskálního charakteru, patřila např. práva celní, právo horní, právo pořádat trhy apod.

3.1 Stav historický

Mincovní regál bylo odvěké právo panovníka vydávat mince spolu s právem na zisk z toho plynoucí. Mincovní regál byl současně jeden z hlavních zdrojů příjmu panovníka, proto jakékoliv porušení tohoto práva bylo přísně potrestáno. Panovník na dodržování mincovního regálu, díky kterému rozhodoval nejen o hmotnosti a velikosti mincí, ale i o ražení a násobku mincí, velice dbal.

Výjimky z mincovního regálu uděloval panovník přechodně, ve vzácných případech i trvale pouze důležitým osobám, a to většinou z důvodů politických či za odměnu za obzvláště významné zásluhy – např. vojevůdcům, šlechticům a církevním hodnostářům. Tato výjimka byla však vždy velice těsně svázána s mincovním regálem panovníka, tzn. že osoba s výjimkou musela vydávat nominály ve stanovené hmotnosti a jakosti, a proto měl tento nový vydavatel pouze zisk z ražby. Nezřídka byla pak tato ražba na základě výjimky i ztrátová, neboť bylo raženo především z důvodů prestižních. Příkladem prestižních ražeb je např. již výše citovaná ražba půltolarů a dukátů z roku 1769 Vratislavského biskupa Josefa Kristiána, knížete Hohenlohe – Waldenburg - Bartensteina, který měl právo ražby mincí, nikoliv však pro vlastní oběh, ale pouze pro svoji prezentaci. Dalším známým příkladem bylo mincování Albrechta z Valdštejna.

Výjimka z mincovního regálu bývá nazývána právem odvozeným i proto, že vydavatel mincí na základě tohoto odvozeného práva nesměl měnit hmotnost nominálů a jejich vzájemný poměr a nemohl tedy ovlivňovat měnový systém.

Změny mincovního práva (regálu) vždy vyhlašoval pouze panovník, tj. stejně jako zavádění nových nominálů, zakazování nebo povolování oběhu cizích mincí, atd.

Na území dnešní ČR platily různé mincovní regály – např. Mincovní řád českých stavů.

Velice pestrá a zajímavá je historie mincovního práva císařského dvora, např. Třetí říšský mincovní řád, kde „bukování v Říšském zákoníku“ se rovná dnešnímu zveřejnění ve Sbírce zákonů.

3.2 Mincovní právo státní - republika Československá 1918 - 1989

Po celou dobu existence republiky československé včetně přetržky v letech 1939 -1945 si stát ponechal mincovní právo, a to až do roku 1989.

3.2.1 Pamětní mince Československé republiky 1918 – 1939

V období mezi první a druhou světovou válkou, tj. 1918 – 1938, byly ražby pamětních mincí upravovány zvláštním zákonem a podrobnosti jejich vydávání bylo upravováno a stanovováno vládním nařízením vydávaného vládou republiky Československé na základě zmocnění uděleného zákonem.

Některé historické materiály označují za první československé pamětní mince svatováclavské jednodukáty a dvoudukáty vydané v roce 1923 k 5. výročí vzniku Československé republiky dle zákona Národního shromáždění č. 62 / 1923 Sb., o ražbě československých dukátů a vládního nařízení č. 200 / 1923 Sb., o vydání československých dukátů jubilejních i jiných (obyčejných) dukátů jednoduchých a dvojitých (pamětních dvojdukátů) s letopočtem 1923.

Prvními pamětními mincemi Československé republiky, které byly současně zákonnými penězi, jsou „jubilejní“ desetikoruny na paměť desetiletého jubilea Československé republiky, které byly vydány 27.10.1928. Tyto pamětní mince byly raženy na základě zákona Národního shromáždění č.103 / 1928 Sb., o soustavě drobných mincí ze dne 22.6.1928.

Další postup ražby pamětních mincí republiky Československé byl stanoven zákonem Národního shromáždění č. 94 / 1932 Sb., o nové soustavě drobných peněz, kterým se zrušil výše uvedený zákon Národního shromáždění č. 103 / 1928 Sb.. Zákon č. 94 / 1932 Sb. stanovil přesně materiál, tj. směs v poměru (zrnu) stříbra ku mědi, a to shodně pro obyčejné i jubilejní mince. Současně stanovil tento zákon hrubou váhu (stříž) v gramech a čistost též v gramech, a to včetně přípustných tolerancí, které jsou uvedeny jak proklamativně: „Ražba všech tří druhů stříbrných mincí budiž co nejpřesnější;“, tak i exaktně předepsány:

„pokud toho nelze naprosto dosíci, dovolena jest úchylka u všech nahoru i dolů, a to ve hrubé váze (stříži) 10 / 1000, kdežto v čistosti 5 / 1000.“

Zákon též stanovil i průměry mincí a stanovil, že na jedné straně všech mincí – tedy i pamětních, resp. jubilejních musí být znak republiky Československé a hodnota mince může být vyznačena buď na straně se znakem či na straně druhé, a to dle povahy celkové úpravy mince.

Rozhodujícím ustanovením je zmocnění vlády k vydání vládního nařízení: „Celková zevní úprava stříbrných dvacetikorun určí se vládním nařízením, do něhož pojaty budou i dosavadní stříbrné pětikoruny a desetikoruny, jak obyčejném, tak jubilejní, na nichž se vůbec ničeho nemění.“

3.2.2 Pamětní mince republiky Československé 1945 – 1989

V letech 1954 až 1992 (s přestávkami) vydávali tehdejší emitenti mincí, tj. organizačně několikrát měněné ministerstvo financí a později Státní banka československá pamětní mince.

Do roku 1989 na území republiky Československé existovala tzv. dichotomie, kdy ministerstvo financí vydávalo mince (a v dobách starších i státovky) a Státní banka československá jako centrální banka měla výhradní právo na vydávání bankovek, které bylo založeno v § 3 zákona Federálního shromáždění č. 144 / 1970 Sb., o Státní bance československé, takto: „Banka a) má výhradní právo vydávat bankovky; spolu s federálním ministerstvem financí navrhuje vládě Československé socialistické republiky úpravu československé měny a zásady oběhu zákonných peněz a dohlíží na ochranu měny, ...“

3.3 Mincovní právo centrální banky 1990 - dosud

3.3.1 Pamětní mince Státní banky československé 1990 - 1993

Státní banka československá jako ústřední banka Československé socialistické republiky dle zákona Federálního shromáždění č. 144 / 1970 Sb., o Státní bance československé, v pozdějším znění byla novým zákonem Federálního shromáždění č. 130 / 1989 Sb., o Státní bance československé, pověřena dalšími úkoly v oblasti národního hospodářství, které se zásadně příliš nelišily od úkolů předchozích.

V porovnání s obdobím před 1.1.1990 však došlo k základním systémovým změnám v oblasti mincovního regálu: Státní banka československá získala dostala v § 8 písm. a) zákona Federálního shromáždění č. 130 / 1989 Sb., o Státní bance československé, „výhradní právo vydávat československé peníze“.

Nová právní úprava zrušila zákon č. 144 / 1970 Sb., o Státní bance československé, v pozdějším znění, dále § 53 zákona č. 194 / 1988 Sb., o působnosti federálních ústředních orgánů státní správy, § 3 odst. 2 a § 9 písm. a) zákona č. 41 / 1953 Sb., o peněžní reformě; vládní nařízení č. 7 / 1954 Sb., o oběhu zákonných peněz, v pozdějším znění a § 2 odst. 2 vládního nařízení č. 35 / 1954 Sb., o pamětních mincích.

Právní úpravou zákonem č. 130 / 1989 Sb. tedy dochází k rozhodujícímu přesunu výhradního práva vydávat mince – tzv. mincovní regál - ze státu (ministerstvo financí) na Státní banku československou (někdy nazývána ústřední banka nebo centrální banka), a to s účinností od 1. 1. 1990.

Emise všech mincí, a tedy i mincí pamětních, proto od 1.1.1990 již nejsou záležitostí státu, který tyto emise vydával prostřednictvím ministerstva financí, nýbrž jsou výhradně v pravomoci právního subjektu od státu v užším slova smyslu odlišného, tzn. Státní banky československé.

Nový zákon o Státní bance československé, tj. zákon č. 22 / 1992 Sb., o Státní bance československé, v § 2 definuje hlavní cíle SBČS takto: „Hlavním cílem Státní banky československé je zabezpečovat stabilitu československé měny.“

Za účelem dosažení tohoto hlavního cíle zákon definuje v § 2 nástroje Státní banky československé a mezi jinými nástroji uvádí vydávání bankovek a mincí takto: „b) vydává bankovky a mince;“

Nový zákon Federálního shromáždění č. 22 / 1992 Sb., o Státní bance československé, kterým byl nahrazen zákon Federálního shromáždění č. 130 / 1989 Sb., o Státní bance československé (dále jen SBČS), s účinností od 1.2.1992 v § 17 definoval mincovní regál SBČS jako „výhradní právo vydávat bankovky a mince, jakož i mince pamětní“.

3.3.2 Pamětní mince České národní banky 1993 – dosud

Zákonem České národní rady č. 6 / 1993 Sb., o České národní bance, ze dne 17.12.1992 byla s účinností od 1.1.1993 zřízena Česká národní banka jako nová ústřední banka nově vzniklé České republiky.

Česká národní banka (dále jen ČNB) má zákonem stanoven hlavní cíl činnosti „péče o cenovou stabilitu“.

V souladu se svým hlavním cílem a jako jeden z nástrojů k jeho splnění ČNB dle § 2: „b) vydává bankovky a mince“.

Současně obdobně jako § 17 zákona č. 130 / 1989 Sb., o SBČS, definuje v novém zákonu č.6 / 1993 Sb., o ČNB, v § 12 mincovní regál ČNB takto: „Česká národní banka má výhradní právo vydávat bankovky a mince, jakož i mince pamětní (dále jen "bankovky a mince")“.

Emise pamětních mincí samostatného českého státu v roce 1993 proto plynule navázala na emisi pamětních stříbrných mincí bývalé ČSFR. Emise pamětních mincí je plně v kompetenci České národní banky a o vydání pamětních mincí s konečnou platností rozhoduje bankovní rada ČNB, která v rámci svých kompetencí odpovídá v obecné rovině za realizaci výhradního práva ČNB vydávat peníze.

Rozhodnutí bankovní rady ČNB v této oblasti jsou součástí celého komplexu rozhodnutí přijímaných při naplňování účelu zákona o ČNB. Jedním z prvních těchto rozhodnutí bylo také založení nové tradice stříbrných pamětních mincí v jednotné nominální hodnotě dvousetkoruny, které bylo spojeno s úpravou technických parametrů: hmotnosti, ryzosti kovu a průměru mincí. Po dobu uplynulých deseti let se parametry stříbrných mincí nezměnily, což je v historii pamětních mincí tohoto státu zatím poprvé.

Pamětní mince Česká národní banka vydává zpravidla ve dvou provedeních:

- běžné provedení, obvyklý náklad pamětních mincí ČNB v běžném provedení bývá cca 15-35 tisíc ks,

- zvláštní provedení určené pro sběratelské účely s leštěným polem mince a matovým reliéfem nazývané též „špičková kvalita“ nebo „proof“, jehož obvyklý náklad bývá cca 30% nákladu běžného provedení.

„Pokud jde o tematickou stránku, ČNB ve spolupráci s veřejností připravuje plány emise pamětních stříbrných mincí na pětiletá období. V předstihu se o náměty na pamětní mince požádá velmi široké spektrum státních i regionálních orgánů, akademické obce a sdružení občanů nejrůznějších profesních i kulturních zaměření, sportovní a další organizace a instituce. Z návrhů ČNB vybírá ty nejvýznamnější. Kritériem významnosti je všeobecné povědomí o výročí a jeho "kulatost". Důležitou roli při výběru hraje i snaha vybírat náměty z různých oborů. V porovnání s obdobím před rokem 1989 se výrazně rozšířily možnosti výběru oslavovaných událostí nebo osobností, například o témata náboženská nebo o témata či osobnosti dříve ideologicky nepřijatelné zahrnující výročí z různých oborů umění, vědy, techniky, sportu i významná výročí z historie české státnosti. O významu jednotlivých událostí mohou být samozřejmě kdykoliv vedeny spory, neboť subjektivně nahlíženo se může určité regionální nebo profesní výročí zdát neoprávněně opomenuto. Po několika kolech projednávání je plán ražby zpravidla po drobných úpravách schválen bankovní radou ČNB. Plán ražby je závazný a jen ve zcela výjimečných případech, opět pouze na základě rozhodnutí bankovní rady ČNB, může být vydání zpravidla čtyř mincí v jednom roce doplněno další mincí k připomenutí velmi významné aktuální události.“
(Surga)

První česká pamětní mince byla vydána 15. prosince 1993 k 1. výročí schválení Ústavy České republiky. Druhou českou pamětní mincí je dvousetkoruna k 650.výročí založení pražského arcibiskupství a položení základního kamene ke Katedrále sv. Víta.

4 Legislativní úprava vydávání pamětních mincí

Vydávání zákonných peněz je pro každou ekonomiku natolik významná činnost, že ve všech vyspělých státech si ji ponechává v přímé rozhodovací pravomoci stát, zpravidla prostřednictvím ministerstva financí, nebo touto činností pověří centrální (ústřední) banku.

Vydávání zákonných peněz je z důvodů výše uvedených zpravidla upraveno zákony, které mají zmocňovací funkci a vlastní realizaci (tj. vydávání konkrétních emisí zákonných peněz) upravují podzákonné prováděcí normy, např. vyhlášky, nařízení vlády, atd.

4.1 Zákonné zmocňovací předpisy

4.1.1 Zákonné zmocňovací předpisy 1918 - 1939

V období let 1918 - 1939 Národní shromáždění zmocňovalo vládu Československé republiky k vydání vládního nařízení a pamětních mincí opakovaně ad hoc, a to vždy zákonem:

- desetikoruna na paměť desetiletého výročí Československé republiky byla vydána dne 27.10.1928 na základě zákona Národního shromáždění č. 103 / 1928 Sb., o soustavě drobných mincí, ze dne 22.6.1928;

- dvacetikoruna na paměť presidenta Osloboditele T.G.Masaryka byla vydána dne 21.12.1937 na základě zákona Národního shromáždění č. 36 / 1937 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon ze dne 9.června 1932, č. 94 Sb. z. a n., o nové soustavě drobných mincí, s účinností ke dni 11.3.1937.

4.1.2 Zákonné zmocňovací předpisy 1945 - 1953

Dekretem Presidenta republiky č. 91 / 1945 Sb., o obnovení československé měny, ze dne 19.10.1945 byl k vydávání pamětních mincí zmocněn ministr financí Československé vlády takto:

„§ 3 Ministr financí se zmocňuje, aby vyhláškou ve Sbírce zákonů a nařízení státovky a mince z oběhu bral a jiné vydával.“

Zákonem Ústavodárného Národního shromáždění č. 39 / 1948 Sb., o platidlech československé měny, bylo zmocnění k vydávání pamětních mincí přeneseno z ministra financí na celou vládu takto:

„§ 1 (1) Zákonými platidly na celém státním území jsou bankovky vydávané Národní bankou Československou, dále drobná platidla a pamětní mince, vydávané státem...;

§ 5 (1) Na paměť událostí významu celostátního možno raziti jednotlivé druhy mincí též jako mince pamětní, v každém jednotlivém případě však nejvíce dva miliony kusů. Mince tyto jakož i dosud vydané pamětní mince se nevčítají do úhrnné přípustné hodnoty drobných platidel.

(2) Vláda může nařízením vydati jako mince pamětní i stakoruny, v každém jednotlivém případě však nejvíce jeden milion kusů. Rozsah povinnosti přijímatí je jako platidla stanoví vládní nařízení.“

4.1.3 Zákoné zmocňovací předpisy 1954 - 1989

Zákoné zmocnění vlády republiky Československé zákonodárným orgánem bylo uzákoněno v §9 zákona Národního shromáždění č. 41 / 1953 Sb., o peněžní reformě.

Na základě zákona č. 41 / 1953 Sb. byla vládním nařízením č. 35 / 1954 Sb. ze dne 3.srpna 1954, o pamětních mincích, stanovena přesná pravidla pro postup vydávání pamětních mincí a vydáváním příslušných vyhlášek zmocněn ministr financí takto:

„§ 1 (1) Na paměť událostí celostátního významu mohou být raženy pamětní mince.

(2) Pamětní mince se razí v hodnotách, ve kterých se podle platných předpisů vydávají bankovky.

§ 2 O vydání pamětních mincí rozhodne v každém jednotlivém případě vláda, která při tom stanoví také hodnotu, složení mincovního kovu, hrubou váhu kusu a počet kusů, který má být ražen.

§ 3 Toto nařízení nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provede je ministr financí v dohodě se zúčastněnými členy vlády.“

4.1.4 Zákoné zmocňovací předpisy 1989 - dosud

Zákoné zmocnění Státní banky československé je uděleno zákonem č.130 / 1989 Sb., o SBČS, kde se v § 8 stanoví, že „Státní banka československá a) má výhradní právo vydávat československé peníze; b) dohlíží na ochranu

měny, na tisk a ražbu peněz; c) vyhlašuje vydání jednotlivých druhů peněz a jejich popis, jakož i jejich stažení z oběhu; d) řídí peněžní oběh;“

Toto zmocnění bylo potvrzeno a precizováno v zákoně č. 22 / 1992 Sb., o SBČS, takto:

„§ 17 Státní banka československá má výhradní právo vydávat bankovky a mince, jakož i mince pamětní (dále jen "bankovky a mince").

§ 24 (1) Státní banka československá může prohlásit za neplatné a stáhnout z oběhu bankovky a mince, které vydala. Jejich nominální hodnotu uhradí výměnou za jiné nově vydané bankovky a mince. Doba, po kterou je možno výměnu provádět, nesmí být kratší pěti roků.“

Systém zmocnění centrální banky k vydávání mincí vč. pamětních mincí (centrální banka je držitelem mincovního regálu) zůstal zachován i po rozdělení československého státu a vzniku České republiky, která si zákonem České národní rady č. 6 / 1993 Sb., o České národní bance, zřídila novou centrální banku a současně tuto banku pověřila výkonem mincovního regálu takto:

„§ 12 Česká národní banka má výhradní právo vydávat bankovky a mince, jakož i mince pamětní (dále jen "bankovky a mince").

§ 19 (1) Česká národní banka může prohlásit za neplatné a stáhnout z oběhu bankovky a mince, které vydala. Jejich nominální hodnotu uhradí výměnou za jiné nově vydané bankovky a mince. Doba, po kterou je možno výměnu provádět, nesmí být kratší pěti roků, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak.“

Zabezpečení vydávání pamětních a jubilejních mincí se nyní provádí vyhláškami ČNB na základě jejího zmocnění v § 22 zákona č. 6 / 1993 Sb.: „Česká národní banka stanoví vyhláškami a) nominální hodnoty, rozměry, hmotnost, materiál, vzhled a další náležitosti bankovek a mincí a jejich vydání do oběhu; ... d) ukončení platnosti bankovek a mincí a způsob jejich výměny za jiné bankovky a mince;...“

Analogická právní úprava je ve Slovenské republice, kde obdobně jako v ČR je držitelem mincovního regálu centrální banka, tj. Národní banka Slovenska (NBS).

4.2 Prováděcí předpisy

4.2.1 Prováděcí předpisy 1918 - 1938

V období let 1918 - 1938 vláda Československé republiky na základě zmocnění k vydání vládního nařízení a pamětních mincí ad hoc zákonem vydala tato vládní nařízení:

- vládní nařízení č. 167 / 1928 Sb., o stříbrných pětikorunách a desetikorunách, ze dne 14.9.1928 k vydání desetikoruny na paměť desetiletého výročí Československé republiky.

- vládní nařízení č. 229 / 1937 Sb., o vydání stříbrných dvacetikorun na paměť presidenta Osvoboditele T.G.Masaryka, ze dne 22. 10. 1937 k vydání dvacetikoruny na paměť presidenta Osvoboditele T.G.Masaryka.

4.2.2 Prováděcí předpisy 1945 - 1954

Pamětní mince byly vydávány dle vyhlášek ministra financí (např. vyhláška ministra financí č. 93 / 1948 Sb., o ražbě a vydání stříbrných padesátikorun na paměť třetího výročí květnové revoluce) nebo dle nařízení vlády (např. vládní nařízení č. 239 / 1948 Sb., o ražbě a vydání stříbrných stokorun na paměť třicetiletého trvání Československé republiky).

4.2.3 Prováděcí předpisy 1954 - 1989

Na základě zákona č. 41 / 1953 Sb. byla vládním nařízením č. 35 / 1954 Sb. ze dne 3.8.1954, o pamětních mincích, stanovena přesná pravidla pro postup vydávání pamětních mincí a vydáváním příslušných vyhlášek zmocněn ministr financí takto:

„§ 1 (1) Na paměť událostí celostátního významu mohou být raženy pamětní mince.

(2) Pamětní mince se razí v hodnotách, ve kterých se podle platných předpisů vydávají bankovky.

§ 2 O vydání pamětních mincí rozhodne v každém jednotlivém případě vláda, která při tom stanoví také hodnotu, složení mincovního kovu, hrubou váhu kusu a počet kusů, který má být ražen.

§ 3 Toto nařízení nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provede je ministr financí v dohodě se zúčastněnými členy vlády.“

4.2.4 Prováděcí předpisy 1990 - 1992

V § 16 zákona č. 130 / 1989 Sb. získala SBCS zmocnění k vydávání obecně závazných právních předpisů a na základě tohoto zákona vydává obecně závazné právní předpisy o „b) oběhu zákonných peněz; d) vydání jednotlivých druhů peněz a jejich popisu, jakož i o jejich stažení z oběhu;“.

Zákon č. 130 / 1989 Sb. zrušil § 2 odst. 2 vládního nařízení č. 35 / 1954 Sb., o pamětních mincích, a tím odstranil taxativně stanovené podmínky ke zveřejňování základních údajů o vydávaných pamětních.

4.2.5 Prováděcí předpisy 1993 - dosud

Zabezpečení vydávání pamětních a jubilejních mincí se nyní provádí vyhláškami České národní banky, která má v zákonu č. 6 / 1993 Sb., o ČNB, uděleno v § 22 toto zmocnění:

„a) nominální hodnoty, rozměry, hmotnost, materiál, vzhled a další náležitosti bankovek a mincí a jejich vydání do oběhu“.

Od roku 1993 stanovuje vzhled pamětních mincí vyhláška České národní rady, která současně stanovuje, zda se pamětní mince vydávají v běžném provedení či ve zvláštním provedení určeném pro sběratele s leštěným polem mince a matovým reliéfem.

4.2.6 Pamětní mince jako zákonné peníze, tj. oběžné mince

4.2.7 Období oběžných pamětních mincí 1918 - 1953

Pamětní mince v letech 1918 - 1938 byly přijímány dle v té době platných zákonných úprav pouze s omezením množstevním daným praktickou možností manipulace s přiměřeně velkým množstvím drobných mincí.

Zákon Národního shromáždění č. 101 / 1938 Sb., o soustavě drobných peněz, v § 7 definuje povinnost přijímat drobné – a dle tehdejší právní úpravy tedy i pamětní mince - takto:

„(1) Státní a jiné veřejné pokladny, jakož i Národní banka Československá jsou povinny, pokud tím vážně netrpí jejich služba, přijímat všechny drobné mince bez obmezení.

(2) Ve styku soukromém není nikdo povinen přijímat padesátikorun a dvacetikorun více než za 500 Kč, desetikorun a pětikorun více než za 250 Kč,

korun více než za 50 Kč, padesátníků a dvacetníků více než za 25 Kč a desetníků a pětníků více než za 10 Kč.“

Zákon č.39 / 1948 Sb. Ústavodárného Národního shromáždění, o platidlech československé měny, stanovil povinnost přijímat pamětní mince jako zákonné peníze takto:

„§ 1 (1) Zákonnými platidly na celém státním území jsou bankovky vydávané Národní bankou Československou, dále drobná platidla a pamětní mince, vydávané státem...;

(2) Vláda může nařízením vydati jako mince pamětní i stokoruny, v každém jednotlivém případě však nejvíce jeden milion kusů. Rozsah povinnosti přijímat je jako platidla stanoví vládní nařízení.“

4.2.8 Období oběžných pamětních mincí 1953 - 1989

Po provedení peněžní reformy v roce 1953 zákonem Národního shromáždění č. 41 / 1953 Sb., o peněžní reformě, byla § 9 tohoto zákona zmocněna vláda republiky Československé takto: „ Vláda se zmocňuje, aby nařízením

a) stanovila obecné náležitosti bankovek, státovek a mincí a předpisy o jejich oběhu,

b) podle potřeby doplňovala soustavu zákonných peněz dalšími druhy.“

V § 1 vládního nařízení č. 7 / 1954 Sb., o oběhu zákonných peněz, stanovila vláda v souladu se zmocnění dle § 9 zákona č. 41 / 1953 Sb., o peněžní reformě, povinnosti organizacím i fyzickým osobám, obdobně jako byly v 1. republice stanoveny zákonem č. 101 / 1938 Sb., a to takto:

„(1) Pokladny hospodářských, rozpočtových a ostatních organizací a zařízení jsou povinny přijímat jako zákonné peníze bankovky, státovky a mince bez obmezení.

(2) Fysické osoby jsou povinny přijímat jako zákonné peníze bankovky bez obmezení, státovky až do 100 kusů téže hodnoty a mince až do 20 kusů téže hodnoty.“

Tím se pamětní mince lišily od jiných upomínkových ražeb, které sice měly formu mince, ale postrádaly zákonného podkladu, který by jim propůjčoval charakter a platnost zákonného oběživa. Nebylo tedy podstatné, že se tyto další ražby, které se oběživu, tj. zákonným penězům, podobaly nejenom formou, ale

často i zrnem a váhou, neboť jim chybělo to hlavní – tj. zákonný podklad pro jejich obligatorní přijímání právními i fyzickými osobami.

Z výše uvedeného vyplývá, že až do vydání zákona Federálního shromáždění č. 130 / 1989 Sb., o Státní bance československé, kterým bylo zrušeno vládní nařízení č. 7 / 1954 Sb., o oběhu zákonných peněz, byly československé pamětní mince ražené v období 1954 – 1992 v pravém slova smyslu pamětními mincemi – tj. zákonnými penězi. Československé pamětní mince připomínají nápisem i obrazem významné osoby nebo významné události, význačná jubilea apod., a přitom byly zákonným oběživem, jehož zrna, váha a vzhled, ba i počet ražených kusů měl být přesně stanoven rozhodnutím vlády dle § 2 vládního nařízení č. 35 / 1954 Sb., o pamětních mincích. Toto rozhodnutí vlády bylo realizováno vyhláškou ministra financí, resp. Federálního ministerstva financí ve Sbírce zákonů, která současně určovala jejich obligatorní přijímání jako zákonného platidla v běžném obchodním styku.

4.2.9 Období 1990 – 1992 Státní banka československá

Zákon Federálního shromáždění č. 130 / 1989 Sb., o Státní bance československé, upravuje povinnosti SBČS v oblasti zákonných peněz takto:

v § 8: „c) vyhlašuje vydání jednotlivých druhů peněz a jejich popis, jakož i jejich stažení z oběhu; d) řídí peněžní oběh;“ ,

v § 11: „(1) Státní banka československá spolu s federálním ministerstvem financí předkládá vládě Československé socialistické republiky a) návrhy zákonných úprav československé měny;“ ,

v § 16 „Zmocnění k vydávání obecně závazných právních předpisů“:
„Státní banka československá vydává na základě tohoto zákona obecně závazné právní předpisy o

a) měnovém plánování; b) oběhu zákonných peněz; c) poskytování náhrady za poškozené peníze; d) vydání jednotlivých druhů peněz a jejich popisu, jakož i o jejich stažení z oběhu;“ a současně uděluje v § 29 SBČS toto oprávnění:
„Oprávnění vydávat obecně závazné právní předpisy, které se podle dosavadních právních předpisů přiznává předsedovi Státní banky československé, přechází podle tohoto zákona na Státní banku československou.“

V § 30 zákona č. 130 / 1989 Sb. pak byla zrušena vládní nařízení, která stanovovala jak způsob vydávání pamětních mincí (§ 2 vládního nařízení č.

35 / 1954 Sb.), tak i jejich obligatorní přijímání (vládní nařízení č. 7 / 1954 Sb. ve znění vládního nařízení č. 17 / 1960 Sb.).

Nová podzákonná norma, tj. vyhláška Státní banky československé č. 155 / 1989 Sb., o oběhu zákonných peněz a poskytování náhrady za poškozené peníze, vydaná dle zmocnění SBČS v § 16 zákona č. 130 / 1989 Sb. však výrazným způsobem omezila platnost československých pamětních mincí. Tato vyhláška vytvořila pro platné pamětní mince odlišný režim přijímání než jaký mají ostatní platné československé mince. Toto rozlišení je provedeno v §1 vyhlášky takto:

„(2) Právnícké osoby jsou povinny přijímat platné československé mince (dále jen "mince") s výjimkou pamětních mincí bez omezení.

(3) Fyzické osoby jsou povinny přijímat mince s výjimkou pamětních mincí do částky 50,- Kčs, nejvýše však 10 kusů mincí téže hodnoty.

(4) Platné pamětní mince jsou povinny přijímat k výměně nebo při placení Státní banka československá, banky, spořitelny a pošty.“

Touto legislativní úpravou došlo k vyloučení platných pamětních mincí z režimu zákonných peněz de facto, jak lze dovodit z výše uvedených odstavců § 1 vyhlášky, kdy obligatorní přijímání platných pamětních mincí má pouze několik státních subjektů. Tímto došlo k podstatnému omezení platnosti platných pamětních mincí jako zákonných peněz, neboť je problematické realizovat platbu platnými penězi, pokud je subjekt není povinen přijmout jako platné peníze.

Nový zákon Federálního shromáždění č. 22 / 1992 Sb., o Státní bance československé, který zrušil zákon č. 130 / 1989 Sb., a tedy i oprávnění v něm udělená, vrátil v plném rozsahu platným pamětním mincím jejich statut zákonných peněz v § 21 a 55 takto:

§ 55 „(1) Bankovky a mince, které byly ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona v oběhu jako zákonné peníze na základě zvláštních předpisů, 13) se považují za zákonné peníze ve smyslu § 21 tohoto zákona.

/ 13) Vyhlášky o vydání a stažení bankovek, mincí a pamětních stříbrných mincí, publikované ve Sbírce zákonů od 1. června 1953 do dne nabytí účinnosti tohoto zákona. / “

§ 21 „(1) Platné bankovky a mince vydané Státní bankou československou jsou zákonnými penězi ve své nominální hodnotě při všech platbách na území České a Slovenské Federativní Republiky.“

Současně dostala Státní banka československá v § 27 oprávnění stanovovat právním předpisem postup fyzických i právnických osob při příjmu zákonných peněz takto:

„Státní banka československá stanoví právním předpisem

a) nominální hodnoty, rozměry, hmotnost, materiál, vzhled a další náležitosti bankovek a mincí a jejich vydání do oběhu;

b) postup fyzických i právnických osob při příjmu zákonných peněz a nakládání s nimi, včetně postupu při zjištění, že bankovky a mince jsou padělané nebo pozměněné nebo vznikne-li takové podezření;“

Z výše uvedených ustanovení zákona vyplývá, že platné pamětní mince jsou de iure zákonnými penězi a musí být přijímány – za předpokladu splnění dalších podmínek, jako např. nepoškozenost mince atd. - všemi právnickými i fyzickými osobami pouze s omezeními obvyklými pro všechny mince bez rozdílu, např. omezení počtu ks při přijímání fyzickými osobami, tedy tak jak bylo a jest obvyklé v československém právním řádu, což je oprávněna Státní banka československá upravit v rámci zmocnění dané jí § 27 zákona č. 22 / 1992 Sb.

Nová vyhláška Státní banky československé č. 147 / 1992 Sb., kterou se stanoví postup při příjmu zákonných peněz a nakládání s nimi a při poskytování náhrad za necelé a poškozené bankovky a mince, však výrazným způsobem omezuje okruh osob povinných přijímat platné pamětní mince jako zákonné peníze v §1 takto:

„(1) Zákonné peníze 1) přijímají Státní banka československá, banky, 2) pošty a ostatní právnické osoby (dále jen "právnické osoby") a fyzické osoby podle těchto zásad:

b) platné československé mince včetně mincí pamětních (dále jen "mince") přijímají bez omezení Státní banka československá, banky a pošty; ostatní právnické osoby a fyzické osoby mohou odmítnout přijetí mincí nad částku 100 Kčs a nad 10 kusů téže nominální hodnoty a přijetí pamětních mincí, ...“.

Vydáním vyhlášky č. 147 / 1992 Sb. Státní banka československá tedy naplnila ustanovení § 27 zákona č. 22 / 1992 Sb., ale současně obcházením díkce § 21 tohoto zákona a pouze s využitím díkce § 27 téhož zákona znemožnila naplnění funkce platných pamětních mincí jako zákonných peněz ke všem platbám na území České a Slovenské Federativní republiky, a tedy naplnění § 21 zákona č. 22 / 1992 Sb.

Pokud lze za realizovanou platbu považovat přijetí zákonných peněz právnickou či fyzickou osobou, pak odstraněním povinnosti většiny právnických a všech fyzických osob přijímat platné pamětní mince bylo vyhláškou ČNB č. 147 / 1992 Sb. de iure i de facto znemožněno realizovat právo platby dle § 21 zákona č. 22 / 1992 Sb. Současně je touto vyhláškou narušena zákonná povinnost přijímání platných tuzemských zákonných peněz při platbách, která v československém právním řádu dosáhla úrovně lex perfecta, neboť odmítání přijímání zákonných tuzemských peněz bez zákonného důvodu je trestným činem dle § 144 zákona Národního shromáždění č.140 / 1961 Sb., Trestní zákon, ve znění zákona č. 175 / 1990 Sb. Federálního shromáždění, kterým se mění a doplňuje trestní zákon, a to takto:

„Ohrožování oběhu tuzemských peněz

(1) Kdo neoprávněně vyrobí nebo vydá náhražky tuzemských peněz, nebo kdo takové náhražky neoprávněně dává do oběhu, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců nebo nápravným opatřením nebo peněžitým trestem.

(2) Stejně bude potrestán, kdo

a) bez zákonného důvodu odmítá tuzemské peníze,

b) bez hospodářské potřeby shromažďuje drobné tuzemské peníze, ...“

V případě hypotetické trestnosti odmítání platných pamětních mincí jako zákonných tuzemských peněz by však vyvstal zásadní problém v tom, že hypotéza a dispozice obsažená v zákoně č. 22 / 1992 Sb. je v rozhodujícím ustanovení platných pamětních mincí znegována dispozicí v podzákoně normě, tj. ve vyhlášce č. 147 / 1992 Sb.. Touto negací je zásadně narušen lex perfecta, neboť případnou trestní sankci za odmítání zákonných peněz za platbu, které je v rozporu se zákonem, ale v souladu s vyhláškou, nelze uplatnit již s ohledem na dobré mravy.

Se silnou „nadsázkou“ lze uplatnit tuto analogii: Platné pamětní stříbrné mince vydané Státní bankou československou jako plnohodnotné zákonné peníze se v období od 1.1.1990 dostaly do režimu ne nepodobnému tzv. „tuzexovým poukázkám“ („tuzexovým bonům“), kterými bylo možné platit v určitém okruhu obchodů Tuzex, p.z.o. zřízených dle vyhlášky FMZO č. 48 / 1974 Sb., kterou se mění vyhláška ministra zahraničního obchodu č. 163 / 1970 Sb. o zřízení Tuzexu, podniku zahraničního obchodu. Na rozdíl od těchto poukázek, kde jejich vydání, oběh a platnost nebyly stanoveny zákonem či jinou podzákonou normou, ale

zřejmě pouze vnitřním předpisem resortního ministerstva, zůstaly platné pamětní stříbrné mince vydané Státní bankou československou stále v právním režimu zákona č. 22 / 1992 Sb. a vyhlášky SBČS č. 147 / 1992 Sb., i když z režimu platných oběžných mincí byly de facto vyloučeny právě touto vyhláškou.

Nepoškozené platné československé pamětní mince, byť jsou dle zákona č. 22 / 1992 Sb. plnohodnotnými zákonnými tuzemskými penězi a dle tohoto zákona musí být tedy přijímány ke všem platbám, byly z okruhu těchto zákonných tuzemských peněz de facto vyřazeny vyhláškou č.147 / 1992 Sb. a dostaly se de iure do právního režimu shodného s právním režimem „zákonných peněz poškozených jinak než oběhem“. Mohlo zde tedy dojít ke stavu, který není právně přípustný, tj. že vyhláška vydaná k provedení a na základě zmocnění zákona č. 22 / 1992 Sb. znemožnila de facto realizaci některých ustanovení tohoto zákona a vyhláška není zcela v souladu s ustanoveními zákona.

4.2.10 Česká národní banka 1993 - dosud

Zákon České národní rady č. 6 / 1993 Sb., o České národní bance, a zákon Parlamentu České republiky č. 60 / 1993 Sb., o oddělení měny, potvrdily v plném rozsahu platným pamětním mincím jejich statut zákonných peněz, a to takto:

Zákon č. 6 / 1993 Sb. v § 56:

„(1) Bankovky a mince vydané Státní bankou československou, které jsou zákonnými penězi ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona, se považují za zákonné peníze ve smyslu § 16.“

a v § 16: „(1) Platné bankovky a mince vydané Českou národní bankou jsou zákonnými penězi ve své nominální hodnotě při všech platbách na území České republiky. (2) Mince z drahých kovů, pamětní mince a mince ve zvláštním provedení určené ke sběratelským účelům mohou být prodávány za ceny odlišné od jejich nominální hodnoty.“

Zákon č. 60 / 1993 Sb. v § 1: „(2) Ode dne oddělení měny, stanoveného nařízením vlády (dále jen "den oddělení měny"), jsou zákonnými penězi na území České republiky bankovky okolkované podle tohoto zákona, bankovky, u nichž prováděcí předpis nestanoví, že podléhají okolkování, mince vydané Státní bankou československou a bankovky a mince vydané Českou národní bankou podle zvláštního zákona.2)“

Současně dostala Česká národní banka v § 22 toto zmocnění stanovit vyhláškami:

„a) nominální hodnoty, rozměry, hmotnost, materiál, vzhled a další náležitosti bankovek a mincí a jejich vydání do oběhu;

b) postup fyzických a právnických osob při příjmu zákonných peněz a nakládání s nimi, včetně postupu při odebírání padělaných bankovek a mincí; ...

d) ukončení platnosti bankovek a mincí a způsob a dobu jejich výměny za jiné bankovky a mince;...“

V novém zákonu České národní rady č. 6 / 1993 Sb., o České národní bance, je zcela jasná analogie úmyslu zákonodárce zachovat platné pamětní mince jako zákonné peníze, tedy právní úprava analogická se zákony Federálního shromáždění č. 130 / 1989 Sb. a č. 22 / 1992 Sb., o Státní bance československé.

Vyhláška České národní banky č. 37 / 1994 Sb., kterou se stanoví postup při příjmu peněz a nakládání s nimi a při poskytování náhrad za necelé a poškozené bankovky a mince, však ještě více omezila okruh osob povinných přijímat platné pamětní mince jako zákonné peníze s účinností od 1.3.1994 takto:

„§ 1 (1) Zákonné peníze 1) přijímají Česká národní banka, banky 2) a ostatní právnické osoby a fyzické osoby takto:

a) platné české bankovky (dále jen "bankovky") přijímají právnické a fyzické osoby bez omezení;

b) platné české mince včetně mincí pamětních a platných pamětních mincí československých 3) (dále jen "mince") přijímají bez omezení Česká národní banka a banky; ostatní právnické osoby a fyzické osoby mohou odmítnout přijetí

1. mincí nad 10 kusů téže nominální hodnoty,
2. mincí nad celkovou částku 100 Kč u mincí do nominální hodnoty 10 Kč včetně a nad celkovou částku 500 Kč u mincí vyšších nominálních hodnot,
3. platných českých pamětních mincí,
4. platných československých pamětních mincí.“

Vyhláškou České národní banky č. 37 / 1994 Sb. byl tedy založen stejný problém jako předchozími vyhláškami Státní banky československé č. 155 / 1989 Sb. a č. 147 / 1992 Sb., tzn. že nepoškozené platné československé pamětní mince, byť jsou dle zákona č. 6 / 1993 Sb. plnohodnotnými zákonnými tuzemskými penězi a dle zákona č. 6 / 1993 Sb. musí být tedy přijímány ke všem platbám, mají tuto zákonnou povinnost na straně přijímajících vyhláškou č. 37 /

1994 Sb. odstraněnou. Platné pamětní mince nemusí být většinou právnických osob a všemi fyzickými osobami přijímány k platbám, byť tato povinnost vyplývá ze zákona. Tyto platné pamětní mince se tím dostaly se do právního režimu shodného s právním režimem „zákonných peněz poškozených jinak než oběhem“.

Navíc vyhláška České národní banky č. 37 / 1994 Sb. § 1 písm.b), bodem 3 rozšiřuje tento stav rozdílný oproti zákonu i na české pamětní mince vydávané po roce 1993.

Dle právního názoru autora zde může docházet ke stavu, který není právně přípustný, tj. že vyhláška vydaná k provedení a na základě zmocnění § 22 zákona č. 6 / 1993 Sb. znemožnila de facto realizaci některých ustanovení tohoto zákona a vyhláška není zcela v souladu s ustanoveními např. § 16 téhož zákona.

U československých pamětních mincí ražených v období 1954 – 1992 byl vydáním vyhlášky České národní banky č.142 / 2000 Sb. ze dne 16. května 2000 o ukončení platnosti pamětních stříbrných mincí vydaných Státní bankou československou, definitivně ukončen u této části emisí československých pamětních mincí ražených v období 1954 – 1992 stav jejich problematického přijímání jakožto zákonných peněz dnem 30. 6. 2000. Slovenská národná banka ukončila platnost těchto stříbrných pamětních mincí k datu 30.9.2000. Stříbrné pamětní mince vydané v letech 1954 až 1992 Státní bankou československou mají hodnotu, která je na těchto pamětních mincích vyznačena, neboť za tuto nominální hodnotu je Česká národní banka dle vyhlášky ČNB č. 142 / 2000 Sb. povinna je vyměňovat za zákonné peníze do 30.června 2006.

Československé stříbrné pamětní mince se v době do vydání vyhlášky SBČS č. 155 / 1989 Sb. lišily od jiných upomínkových ražeb, které sice měly formu mince, ale postrádaly zákonného podkladu, který by jim propůjčoval charakter a platnost oběživa. Nebylo tedy podstatné, že se tyto další ražby, které se oběživu, tj. zákonným penězům velmi podobaly nejenom formou, ale často i zrnem a váhou, neboť jim chybělo to hlavní – tj. zákonný podklad.

4.3 Obchodní pamětní zlaté mince

Zcela zvláštní kapitolu tvoří obchodní zlaté mince, které byly v českých zemích často nazývány dukáty. Tyto mince v dobách minulých i současných vždy mohly být raženy v neomezeném množství. Vzhledem k obsahu cenného kovu

(zlata) tyto mince neztrácí hodnotu, naopak je po nich stále velká poptávka z důvodů tezauračních, a to zejména v období nestability. Obchodní mince proto nepůsobí negativně na inflaci a nikdy nemusely být kontingentovány. Kontingentem byly naopak zpravidla omezovány drobné mince, které by svou neplnohodnotností mohly působit inflačně, pokud by jejich hodnotový objem výrazně vzrostl.

„Československé dukáty vždy vyjadřovaly státní suverenitu a byly raženy výhradně jako mince obchodní, navazovaly námětově na české dukáty z 15. a 16. století, stejně jako jakost zlata dukátů, která je od 16. století neměnná a je stále 0.986.

První československé dukáty byly raženy jako jednodukáty a dvoudukáty dle zákona Národního shromáždění č. 62 / 1923 Sb., o ražbě československých dukátů, ze dne 23.3.1923. Tento zákon stanovil zákonný rámec vydávání dukátů a zmocnil vládu republiky Československé k vydání vládního nařízení, kterým se stanovovaly technické a grafické podrobnosti ražby.

Dle vládního nařízení č. 200 / 1923 Sb., o vydání československých dukátů jubilejních i jiných (obyčejných) dukátů jednoduchých a dvojitých (pamětních dvojdukátů) s letopočtem 1923, byly raženy československé jednodukáty a dvoudukáty.

Na tuto ražbu v roce 1929 dle vládního nařízení č. 94 / 1929 Sb., o československých pětidukátech a desetidukátech, navázala ražba pětidukátů a desetidukátů.

Zákon č. 62 / 1923 Sb. byl platný až do roku 1976.

V souvislosti s připravovanou výrobou zlatých pamětních a jubilejních mincí desetitisícikorun, pětitisícikorun, dvouapůltisícinkorun a tisícikorun v roce 1998 byla v srpnu 1997 fyzicky zničena část neprodejných zásob československých jednodukátů, dvoudukátů, pětidukátů a desetidukátů, ražených v roce 1978 k 600. výročí úmrtí Karla IV.

Obě sady "Koruna česká", vydaná v roce 1995 u příležitosti vyhlášení volné směnitelnosti české koruny i "Karel IV.", jejímž vydáním se připomněly státnické aktivity Karla IV. z roku 1348, byly numismatickou i laickou veřejností přijaty příznivě. K úspěchu obou sad zbývá dodat, že mince k založení Nového Města pražského v hodnotě 10.000 Kč, o hmotnosti jedné trojské unce s členitým reliéfem obsahujícím gotické prvky, ražená podle návrhu Vladimíra Oppla, získala cenu jako nejlepší zlatá mince roku 1999 udělovaná Americkou numismatickou asociací. Unikátní je bimetalová dvoutisícová mince k přelomu tisíciletí. Stříbrná mince se zlatou inlejí podle návrhu Otakara Duška, na níž je státní znak zobrazen v hologramu, představovala v té době u mincí absolutní technickou novinku a její grafické výtvarné pojetí s kombinací lesklých a matovaných ploch a textů je rovněž zcela nekonvenční. (Surga)

5 Zákonná úprava počtu ražených pamětních mincí v jednotlivých emisích

Zákonná úprava vždy určila počty ražených pamětních mincích v jednotlivých emisích, a to přímo v kusech nebo celkovou hodnotou vydaných pamětních mincí. Pokud byl vydáním pamětních mincí někdo pověřen, dostal vždy uloženou povinnost zveřejnit počty ražených mincí. V republice československé však nebyla od roku 1954 tato povinnost nejprve plněna a posléze nebyla zákonem ani uložena.

5.1 Období 1918 - 1939

Ražba každé pamětní mince byla stanovena zákonem a vydání těchto mincí bylo upravováno a stanovováno vládním nařízením celé vlády.

Desetikoruna na paměť desetiletého výročí Československé republiky byla vydána dne 27.10.1928 na základě zákona Národního shromáždění č. 103 / 1928 Sb., o soustavě drobných mincí, ze dne 22.6.1928 a vládního nařízení č.167 / 1928 Sb., o stříbrných pětikorunách a desetikorunách, ze dne 14.9.1928.

Dvacetikoruna na paměť presidenta Osvoboditele T.G.Masaryka byla vydána dne 21.12.1937 na základě zákona Národního shromáždění č. 36 / 1937 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon ze dne 9.června 1932, č. Sb.z.a n., o nové soustavě drobných mincí ze dne 11.3.1937 a vládního nařízení č. 229 / 1937 Sb. Československé vlády o vydání stříbrných dvacetikorun na paměť presidenta Osvoboditele T.G.Masaryka, ze dne 22.10.1937.

Pamětní mince byly raženy po 1,000.000 kusech, při přesném určení směsi 700 dílů stříbra a 300 dílů mědi a přesném určení úchylek (tolerancí) váhových.

Dle zákona Národního shromáždění č. 101 / 1938 Sb., o soustavě drobných peněz, bylo provedeno omezení počtu ražených pamětních mincí jejich hodnotou takto:

„§ 6 (1) Na paměť událostí významu celostátního lze raziti mince po 50 Kč a 20 Kč též jako mince pamětní, v každém jednotlivém případě však nejvíce za 50,000.000 Kč. Celkovou zevní úpravu těchto mincí stanoví vládní nařízení.“

5.2 Období 1945 - 1953

V §3 dekretu prezidenta republiky č. 91 / 1945 Sb. o obnovení československé měny ze dne 19.10.1945 byl k ražbě pamětních mincí zmocněn ministr financí Československé vlády. Vydání každé pamětní mince ministr financí oznamoval svou vyhláškou ve Sbírce zákonů a nařízení.

Zákon Ústavodárného Národního shromáždění č. 39 / 1948 Sb., o platidlech československé měny, přenesl zmocnění k vydávání pamětních mincí z ministra financí na celou vládu a počty vydávaných pamětních mincí byly omezeny takto:

„§ 5 (1) Na paměť událostí významu celostátního možno raziti jednotlivé druhy mincí též jako mince pamětní, v každém jednotlivém případě však nejvíce dva miliony kusů.

(2) Vláda může nařízením vydati jako mince pamětní i stokoruny, v každém jednotlivém případě však nejvíce jeden milion kusů...“

Celkem bylo v tomto období vydáno 8 stříbrných pamětních padesátikorun a stokorun po 1,000.000 kusech, při přesném určení směsi stříbra, mědi, niklu a zinku a přesném určení úchylek (tolerancí) váhových.

5.3 Období 1954 - 1989

Vládním nařízením č. 35 / 1954 Sb. ze dne 3. srpna 1954, o pamětních mincích, byla stanovena přesná pravidla pro postup vydávání pamětních mincí a vydávání pamětních mincí zmocněn ministr financí takto:

„§ 2 O vydání pamětních mincí rozhodne v každém jednotlivém případě vláda, která při tom stanoví také hodnotu, složení mincovního kovu, hrubou váhu kusu a počet kusů, který má být ražen.“

V praxi ovšem ministr financí, později ministerstvo financí vydávali vyhlášky, které sice obsahovaly většinu vládním nařízením č. 35 / 1954 Sb. stanovených údajů, ale jeden ze základních předepsaných údajů neobsahovaly a to počet kusů jednotlivých ražeb. Povinnost zveřejnit i tento údaj lze dovozovat, že byly-li všechny ostatní údaje dle § 2 citovaného vládního nařízení zveřejňovány formou vyhlášky ve Sbírce zákonů, měl v každé příslušné vyhlášce být i údaj o počtu, eventuálně měl být údaj o počtu zveřejněn formou samostatné vyhlášky či jinou veřejně publikovanou formou. Vzhledem k tomu, že se tento údaj o počtu

nepodařilo dohledat ve Sbírce zákonů, cituji vzhledem k závažnosti materiál České národní banky v původním částečně zkráceném rozsahu bez tabulek a foto:

„Citace povolena s uvedením pramene: J. Moravec: *Náklady československých pamětních stříbrných a zlatých mincí 1953-1992*, ČNB 2000:

V letech 1954 až 1992 (s přestávkami) vydávali tehdejší emitenti mincí (organizačně několikrát měněné ministerstvo financí a později Státní banka československá) tzv. pamětní mince. Pamětní mince z let 1954 až 1992 znějící na koruny československé (včetně tří emisí vydaných v roce 1992 s ročníkem ražby 1993) byly do 30.6.2000 platnými penězi na území České republiky a do 30.9.2000 na území Slovenské republiky. Jejich náklady (množství ražených kusů) byly poprvé zveřejněny v polovině šedesátých let a později několikrát aktualizovány, většinou však jen dílčím způsobem a někdy i nepřesně. V důsledku toho se některé údaje uváděné v numismatických publikacích a sběratelských příručkách, ale i v dokumentech poskytnutých SBČS a ČNB obchodním partnerům, značně rozcházejí. V následující tabulce proto zveřejňujeme jediné správné údaje o nákladech stříbrných mincí z let 1954 - 1993, rozdělené na běžnou kvalitu (standard) a špičkovou kvalitu (proof). Tyto údaje se již nemohou změnit, neboť žádná instituce není oprávněna rozhodnout o legální doražbě těchto emisí. Současně zveřejňujeme aktualizovaný přehled o ničení předmětných emisí k 30.11.1999. Problematice ničení se podrobněji věnujeme v příspěvku "Náklady mincí České republiky 1993-1999". Prozatím se spokojme s informací, že v bankovní terminologii nemusí ničení znamenat vždy jen fyzickou likvidaci, ale také účetní zničení, přičemž fyzicky mince existují nadále.

Údaje o množství zničených pamětních mincí, které zde uvádíme, jsou údaji zahrnujícími veškeré ničení mincí po dobu existence Státní banky československé (do 31.12.1992) a veškeré ničení na území České republiky za období od 1.1.1993 do 30.11.1999. ČNB nemá k dispozici údaje o tom, zda a v jakém množství byly pamětní mince po 1.1.1993 ničeny na území Slovenské republiky. Pokud k takovému ničení došlo, není množství pamětních mincí zničených na území Slovenské republiky v námi uváděných údajích zahrnuto.

Celkové množství zničených pamětních mincí uváděné u jednotlivých emisí je zaručeně správné a odpovídá údajům v účetní a operativní evidenci SBČS, resp. ČNB. Pokud však jde o uváděnou kvalitu (běžná nebo špičková) zničených pamětních mincí, nemusí tento údaj vždy zcela odpovídat skutečnosti.

U pamětních mincí vydávaných do konce roku 1992 nebyly mince ve špičkové kvalitě tak dobře odlišitelné od mincí v běžné kvalitě, jako je tomu u současných českých pamětních mincí (nejen větší kontrast leštěného pole a matového reliéfu, ale také jednoznačné odlišení jiným provedením hrany). Rozlišit ražební kvalitu u poškozených mincí vrácených z peněžního oběhu mnohdy nebylo možné. Proto SBČS a následně i ČNB eviduje všechny mince prošlé oběhem při jejich ničení jako mince v běžné kvalitě. Pouze tehdy, jsou-li ničeny mince, které nebyly do oběhu nikdy vydány, je při ničení mincí ve špičkové kvalitě evidováno toto provedení odděleně. Zkreslení v množství evidovaných zničených kusů běžné či špičkové kvality však není velké, neboť naprostá většina mincí, které se vrátily z oběhu, představuje mince v běžné kvalitě.“

5.4 Období 1990-1992

Obdobně měla v § 16 zákona č. 130 / 1989 Sb. zmocnění k vydávání obecně závazných právních předpisů Státní banka československá, o vydávání obecně závazných právních předpisů o „b) oběhu zákonných peněz; d) vydání jednotlivých druhů peněz a jejich popisu, jakož i o jejich stažení z oběhu;“.

Zákon č. 130 / 1989 Sb. zrušil § 2 odst. 2 vládního nařízení č. 35 / 1954 Sb., o pamětních mincích a tím odstranil taxativně stanovené podmínky ke zveřejňování základních údajů o vydávaných pamětních mincích.

I přes skutečnost zrušení zákonné povinnosti zveřejňovat určité údaje, vyhlášky zveřejňované ve Sbírce zákonů o vydávání pamětních mincí byly vydávány v rozsahu předchozích let, tj. včetně nedokonalosti chybějícího údaje počtu ražených pamětních mincí.

5.5 Období 1992 - dosud

ČNB zavedla tradici stříbrných pamětních mincí v jednotné nominální hodnotě dvousetkoruny, což je spojeno s úpravou technických parametrů: hmotnosti, ryzosti kovu a průměru mincí. Tyto základní parametry se po dobu uplynulých deseti let úspěšného vydávání stříbrných pamětních mincí nezměnily, což je veliká zásluha ČNB.

Počty ražeb jednotlivých emisí pamětních stříbrných mincí ČNB nesjednotila a vyhlášky České národní banky zveřejňované ve Sbírce zákonů neobsahují počty ražeb.

Stříbrné pamětní dvousetkoruny Česká národní banka vydává zpravidla ve dvou provedeních:

- běžné provedení, obvyklý náklad pamětních mincí ČNB v běžném provedení bývá cca 15-35 tisíc ks,

- zvláštní provedení určené pro sběratelské účely s leštěným polem mince a matovým reliéfem nazývané též „špičková kvalita“ nebo „proof“, jehož obvyklý náklad ČNB bývá cca 30% nákladu běžného provedení.

Zákon neomezuje počet ražených pamětních mincí a ani přímo nezakládá České národní bance povinnost zveřejňovat počet ražených pamětních mincí.

Počet ražených pamětních mincí v rozlišení dle kvality Česká národní banka uvádí v průvodním (samostatně neprodejném) dokladu, který je nedílnou součástí pamětní mince vydávané ČNB.

6 Pamětní mince v EU a předpoklad vývoje v ČR

Pamětní mince v Evropské unii ve státech, které přistoupily k jednotné měně euro jsou plně v kompetenci národních emisních institucí.

Z hlediska držby mincovního regálu není situace v EU jednotná. Většina „historických členů EU“ tj. 2/3 států má právně upraveno držení mincovního regálu přímo státem- tzn. prostřednictvím ministerstva financí, např. Německo.

Z významných „historických členů EU“ delegovalo zákonem mincovní regál na centrální banku, např. Irsko.

Většina „nových členů EU“ má právní úpravu držení mincovního regálu ve prospěch centrální banky, např. Slovenská republika

6.1 Současná právní úprava v EU

V rámci EU se razí 2 druhy pamětních mincí

- mince příležitostná
- mince sběratelská.

Příležitostné pamětní mince v Evropské unii jsou na úrovni mincí oběžných tj. zákonných europeněz a jsou vydávány jako příležitostné v nominální hodnotě dvoueuro ve stanoveném kontingentu příslušného národního státu maximálně jedenkrát ročně. Příležitostná mince má 1 stranu jednotnou v rámci celé EU a pouze na 1 straně se může realizovat národní strana – na paměť příslušné příležitosti. Tyto příležitostné mince jsou zákonnými penězi nejen v národním státě, který je vydal, ale v celé EU.

Sběratelské pamětní mince v Evropské unii jsou na úrovni mincí oběžných tj. zákonných peněz pouze v národním státě, který je vydal, i pokud mají mít vyznačenou nominální hodnotu v euro. Nominální hodnota ani parametry nejsou jednotně upraveny v rámci celé EU. Národní právní úprava ve vydavatelském národním státě je však nezbytná. Tyto sběratelské mince bývají většinou raženy z drahých kovů- zlato a stříbro a nejsou zákonnými penězi v ostatních státech EU kromě státu vydavatelského.

6.2 Předpokládaný vývoj právního režimu pamětních mincí v ČR

České příležitostné dvouarové mince budou jako příležitostné zákonné peníze EU patrně jediné europeníze, na nichž budou po vstupu do eurozóny zobrazeny české symboly a které budou zákonnými penězi v celé EU. Jejich nominální hodnota v korunách bude sice nahrazena nominální hodnotou v eurech, jinak jsou ale příležitostné (pamětní) mince v kompetenci národních emisních institucí. Čeští bankéři, výtvarníci, grafici a další odborníci tak budou mít i nadále příležitost prokázat svoji invenci ve srovnání s mincemi ostatních zemí společné Evropy. Lze předpokládat zachování stávajícího vnitřního omezení v rámci EU, které povoluje maximálně jednu emisi příležitostných mincí jednou za rok v rámci národního kontingentu, tím dojde ke značnému omezení stávajícího stavu, kdy ČNB vydává minimálně čtyři emise ročně.

7 Závěr

7.1 První otázka: Jedná se o mince pamětní, příležitostné nebo jubilejní ?

Historicky československé zákony definují mince pamětní, tj. vydané na paměť a mince jubilejní, tj. vydané přímo ke konkrétnímu jubileu. Mince jubilejní a mince pamětní byly zákonnými penězi v Československé republice. Zákony po roce 1954 definují již pouze mince pamětní.

Označení příležitostné mince se používá spíše jako pracovní, ale po zavedení eura bude toto označení v České republice zahrnovat jak pamětní, tak i jubilejní mince a bude to prakticky používaný název pro pamětní mince i v ČR.

7.2 Druhá otázka: Z čeho pramení oprávnění vydávat pamětní mince?

Zákonem České národní rady č. 6 / 1993 Sb., o České národní bance, bylo České národní bance uděleno výhradní právo (tzv. monopol) na vydávání pamětních mincí v České republice.

7.3 Třetí otázka: Kdo stanovuje počty a témata jednotlivých emisí pamětních mincí?

Plán ražby ČNB, schválený bankovní radou ČNB je závazný a jen ve zcela výjimečných případech, opět pouze na základě rozhodnutí bankovní rady ČNB, může být vydání zpravidla čtyř mincí v jednom roce doplněno další mincí k připomenutí velmi významné aktuální události.

Pokud jde o témata, ČNB ve spolupráci s veřejností připravuje plány emise pamětních stříbrných mincí na pětiletá období, které schvaluje bankovní rada ČNB.

7.4 Čtvrtá otázka: Kdo stanovuje vzhled pamětních mincí a jaký počet pamětních mincí je v jedné emisi ?

Od roku 1993 stanovuje vzhled pamětních mincí vyhláška České národní banky, která současně stanovuje, zda se pamětní mince vydává v běžném provedení či ve zvláštním provedení.

Právní úprava zákonem či vyhláškou, která by stanovovala povinnost zveřejňovat počty pamětních mincí, po zrušení § 2 vládního nařízení č. 35 / 1954

Sb. o pamětních mincích k datu 1.1.1990, již není ve Sbírce zákonů publikována a není tedy pro ČNB povinné.

Počet ražených pamětních mincí v rozlišení dle kvality Česká národní banka publikuje v průvodním dokladu, tzv. katalogové kartě, který je dodáván s každou pamětní mincí a rovněž publikuje na www stránkách.

7.5 Pátá otázka: Kdo má právo pamětní mince prodávat a za jakou cenu?

Právo prodeje přísluší ze zákona č. 6 / 1993 Sb. České národní bance, která je výhradním vydavatelem pamětních mincí v České republice. Česká národní banka prodává pamětní mince prostřednictvím svých smluvních partnerů.

Zákon č. 6 / 1993 Sb. stanovuje, že pamětní mince a mince ve zvláštním provedení určené ke sběratelským účelům mohou být prodávány za ceny odlišné od jejich nominální hodnoty.

7.6 Šestá otázka: Jsou pamětní mince zákonné peníze (platidlo), obchodní platidlo či nikoli ?

V ČSR, ČSSR a v ČSFR až do roku 1989 byly platné stříbrné pamětní mince současně i zákonnými mincemi s povinností všech právnických a fyzických osob je přijímat na úhradu plateb.

V období let 1990-1993 zůstaly platné stříbrné pamětní mince vydané Státní bankou československou de iure zákonnými penězi, ale de facto nikoliv, protože nikdo, kromě SBČS, bank, spořitelen a pošt neměl povinnost je přijímat jako zákonné peníze na úhradu plateb, což je definice zákonných peněz. Platnost stříbrných pamětních mincí vydaných do roku 1993 skončila v roce 2000.

Od roku 1994 jsou v České republice platné pamětní mince vydané Českou národní bankou zákonnými penězi pouze de iure, protože nikdo, kromě ČNB a dalších bank, nemá povinnost je přijímat jako zákonné peníze na úhradu plateb.

Některé zlaté pamětní mince, kde není určena nominální hodnota a kde hodnota mince je dána hodnotou vzácného kovu v ní obsaženého, jsou obchodními platidlem (obchodní mince). Tyto obchodní mince nejsou zákonnými penězi, ale byly a jsou dodnes používány k zahraničnímu obchodu.

8 Výklad pojmů

dukát – zlatá středověká mince

lovecké tolary – příležitostné tolarové ražby jako upomínka na lovecké slavnosti

numismatika – věda o technice peněžní směny

tezaurace – shromažďování drahých kovů – vytváření „pokladu“

úmrtní ražby – mince a medaile ražené k příležitosti úmrtí panovníka nebo jiné významné osoby (posmrtné ražby), např. stříbrná dvacetikoruna ražená k úmrtí prezidenta T.G.Masaryka z roku 1937

výtěžková ražba (výtěžková mince) – mince ražené z kovu vytěženého v určitých dolech

zlatník – původně německá stříbrná mince

9 Seznam použité literatury a dalších zdrojů

Použitá literatura:

1. Bakeš, M. a kol.: Finanční právo 3.akt.vyd. Praha 2003
2. Česal, P.: Nález mince v Horním Domášově
3. Hlinka, B.- Radoměský, P.: Peníze celého světa, Praha 1981
4. Horna, R.: Pamětní mince republiky Československé, Praha 1950
5. Moravec, J., Surga, L. a kol.: Peníze v českých zemích
6. Nohejlová - Prátová, E.: Krása české mince, Praha 1955
7. Novotný, V.- Šimek, V.: Československé mince 1918-1993, Mince České a Slovenské republiky 1993-1994, Hodonín 1994
8. Petráň, Z.- Radoměský, P.: Encyklopedie české numismatiky, Praha 1996
9. Petráň, Z.- Radoměský, P.: Ilustrovaná encyklopedie české, moravské a slezské numismatiky, Praha 2001
10. Pošvář, J.: Měna v českých zemích od 10. do počátku 20.století, Praha 1977
11. Svobodová, D.: Numismatika v českých zemích, Praha 1989
12. Spáčil, B.: Česká měna, Praha 1974
13. Staněk, J.- Bajer, J.: Peníze v českých zemích, Praha 1995

Další zdroje:

14. Automatizovaný systém právních informací
15. Discover, Toronto
16. www.cnb.cz